

**ՀՀ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶԻ «ԱՇՏԱՐԱԿԻ Ն.ՍԻՍԱԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
ԹԻՎ 5 ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ**

**ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ**

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

**ԹԵՄԱ-ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ
ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ
ԿԱՏԱՐՈՂ- ԱՆԱՀԻՏ ԲԱԲԱԽԱՆՅԱՆ
ՂԵԿԱՎԱՐ-ԿԱՐԻՆԵ ՈՍԿԱՆՅԱՆ**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ-----3

ԳԼՈՒԽ I . ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՒԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՍԵՐԻՆ-----52

ԳԼՈՒԽ II ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆԸ ՆՊԱՍՏՈՂ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՈՒՄ-----13

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ-----25

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ-----26

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր երկրում աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորումը ներառված է Հայաստանի Հանրապետության պետական չափորոշում՝ որպես հենց կրթության բովանդակային բաղադրիչ¹: Յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայի մասով սովորողների պատրաստվածությանը ներկայացվող պահանջների մեջ առանձին կետով նաև նշվում է արժեքները և դրանց ձևավորումը, որոնք պետք է իրականացնի դպրոցը: Արժեքները կազմում են կարողունակությունների բաղադրիչներից մեկը: Կարողունակությունները սովորողի կողմից ուսումնառության և դաստիարակության գործընթացում ձեռք բերված գիտելիքի, արժեքների, հմտությունների և դիրքորոշումների հիման վրա ըստ իրավիճակի արդյունավետ ու պատշաճ արձագանքելու ձևերն են: Կարողունակությունները ձևավորվում են սովորողի ուսումնառության ընթացքում ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի, սովորողի կողմից ուսումնական առարկաների ծրագրերի բովանդակության յուրացման, ինչպես նաև ուսուցման գործընթացում դաստիարակության միջոցով և բխում են հանրակրթության հիմնական նպատակներից:

«Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար:

«Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար²: Արժեքների թվարկված համախմբերից որևէ մեկին գերապատվություն տալը կնշանակեր ոչ մանկավարժական մոտեցում խնդրին: Արժեհամակարգը լիակատար է և

¹ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>

² Ա. Յ. Սարգսյան, Վ. Միրզոյան, Մշակութաբանություն: ՈՒՄ. ձեռնարկ.-Երևան: ՏՆտեսագետ,2007.- էջ 28-38:

համեմատաբար ավարտուն բոլոր ներառված համախմբերի ներդաշնակ փոխլրացման պայմաններում: Ահա թե ինչու «արժեհամակարգ» հասկացությունը նաև զուրկ է խիստ որոշակի ստուգությունից: Արժեհամակարգի ձևավորման և նրա հարաբերական կայունության ապահովման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր և անփոխարինելի նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկաները, որոնց թվում, այնուամենայնիվ, արժեքների ձևավորման առումով չափազանց մեծ է հումանիտար ոլորտի ուսումնական առարկաների դերը: Մասնավորապես անգնահատելի է հայոց պատմություն առարկայի դերը:

Հայոց պատմություն առարկան միշտ իր կարևոր ներդրումն է ունեցել հայ մանուկների ազգային մտածելակերպի, ազգային արժեքների ձևավորման գործընթացում: Դարեր շարունակ մեր պատմիչների աշխատություններն օգտագործվել են որպես դասագիրք և ազգային, հայրենասիրական ոգով դաստիարակել բազում սերունդներ:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակն է բացահայտել և հիմնավորել հայ դպրոցականի ազգային արժեհամահարգի, ազգային մտածելակերպի ձևավորման գործընթացում պատմության առարկայի դերն ու կարևորությունը նաև պատմությունից դասեր քաղելու անհրաժեշտությունը: Դասաժամերի ընթացքում բացահայտել սովորողների վերաբերմունքը ազգային հերոսների, պատմական կարևոր իրադարձությունների վերաբերյալ, իրենց ունեցած գիտելիքները, վերհանել սխալները, թերությունները: Կիրառել մեթոդական հնարներ, ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ սովորողների մոտիվացիան բարձրացնելու համար: Դպրոցական խմբակների շրջանակներում, ինչպես նաև դասաժամերին հաճախ անդրադառնալ հայ ազգային հերոսների կերպարներին, սխրանքներին, որոնք ավելի կոզևորեն սովորողներին ու կդաստիարակեն ռազմահայրենասիրության ոգով:

Հետազոտության խնդիրները է՝

- գիտակցի սեփական մշակույթի՝ լեզվի, պատմության, արվեստի, ավանդույթների, ազգային այլ արժեքների կարևորությունն ու լինի դրանց կրողը
- կարևորի բարոյական չափանիշները, քրիստոնեական և համամարդկային արժեքները, լինի ազնիվ, գթասիրտ, արդարամիտ, օրինապահ, բարեկիրթ

- կարևորի գեղագիտական արժեքները, գնահատի գեղեցիկն ու բարին, ճշմարիտը
- գիտակցի իր տեղն ու դերը ընտանիքում, հասարակության մեջ, լինի նախաձեռնող, դրսևորի արժանավայել պահվածք

ԳԼՈՒԽ I ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԵՐԻՆ

Արժեհամակարգի մեջ կուտակված է անցյալի փորձը, որի յուրացումը աշակերտների մեջ ձևավորում է հայրենասիրության, սեփական ժողովրդի պատմության, նրա ստեղծած մշակութային արժեքների, գիտական նվաճումների համար հպարտության զգացում: Իսկ ակտիվ ճանաչողական գործունեության պայմաններում ձևավորված գիտելիքները աշակերտների մոտ վերածվում են համոզմունքների և կարողությունների: Այսօր աճող սերնդի դաստիարակության գործն ընթանում է տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո՝ ժողովրդագրական, ազգային, մշակութային, ընտանեկան, կրթական, հասարակական, սոցիալական և այլն: Հաշվի առնելով բազմաթիվ այս և այլ հանգամանքներ՝ ժամանակակից մանկավարժության համար խնդիր է դառնում սովորողների ազգային գիտակցության ձևավորումը սեփական ժողովրդի պատմության ու մշակույթի հենքի վրա՝ չանտեսելով համամարդկային արժեքները: Աշակերտի արժեքների ձևավորման խնդիրները բնականաբար լուծվում են ոչ միայն ընտանիքում, այլ նաև ուսումնական հաստատություններում՝ ուսումնադաստիարակչական գործընթացի միջոցով: Ուսուցման դաստիարակչական ներգործությունը օբյեկտիվ օրինաչափություն է, որովհետև աշակերտների համար ուսուցումը գործունեության հիմնական տեսակն է, դրա համար էլ այն կարևոր դեր է կատարում նրանց անձի ձևավորման գործում: Ուսուցման գործընթացի դաստիարակչական ներգործության հարուստ աղբյուր է բուն գործընթացի բովանդակությունը, որովհետև ընտրելով դաստիարակչական առումով հիմնական գաղափարները, օրենքները և հասկացությունները՝ ուսուցիչը հնարավորություն է ստանում առարկայական ծրագրերի բովանդակության յուրացման միջոցով աշակերտների մեջ սերմանել քաղաքական, իրավական, բարոյական,

գեղագիտական, բնապահպանական և այլ գիտելիքներ ու վերաբերմունք: Կրթության բովանդակության հետ միասին ուսուցման մեթոդները ներգործում են աշակերտների ճանաչողական ունակությունների վրա՝ նրանց հնարավորություն տալով ստացած գիտելիքները կյանքում օգտագործելու ըստ նպատակի: Սովորողների անձի արժեքների ձևավորման առումով հանրակրթության մեջ ուրույն նշանակություն ունեն ուսուցանվող առարկաները, մասնավորապես՝ նկատի ունենք հայոց պատմությունը, որով ստեղծված համաշխարհային նշանակության գրական կոթողներն ունեն սերունդ կրթելու և մարդկային հատկանիշներով նրանց դաստիարակելու հսկայական ներուժ: Ահա թե ինչու հանրակրթական դպրոցում սովորողների գեղագիտական, բարոյական, հոգևոր արժեհամակարգը ձևավորելու մի միջոցի, որի դերը չպետք է թերագնահատել: Հայոց պատմություն առարկայի դասավանդման նպատակը հայկական քաղաքակրթության վերաբերյալ պատմական համակարգված գիտելիքի ձևավորումն է: Առարկան նպաստում է պետականակիր գիտակցություն, ազգային ինքնագիտակցություն և դիմագիծ ունեցող, սեփական ժողովրդի ու պետության դերակատարումը պատմության խորապատկերում գիտակցող քաղաքացու զարգացմանը, ազգային և համամարդկային արժեհամակարգը կրող պատասխանատու քաղաքացու ձևավորմանը:

Դասընթացը նպաստում է իր ինքնությունն ու քաղաքակրթությունների արժեհամակարգերը ճանաչող անհատի ձևավորմանը, որն էլ միտված կլինի իր գործունեությամբ նպաստելու հայ և համաշխարհային հասարակության զարգացմանն ու վերափոխմանը՝ այն սկսելով իր անձից, իր սոցիալական ու բնական միջավայրից:

Դասավանդման հիմնական նպատակներից մեկը, բացի սովորողներին զուտ պատմական երևույթներին ծանոթացնելուց, անհատի հոգևոր ու մտավոր զարգացման, անձի արժեքային համակարգի ձևավորմանը նպաստելն է, որի իրականացման համար անհրաժեշտ է սովորողներին հաղորդակից դարձնել հայ ժողովրդի հոգևոր ժառանգությանը, ազգային ու համամարդկային իդեալներին ու ձգտումներին, պատմական հերոսների օրինակով նրանց մեջ սերմանել բարոյական արժեքներ՝ մարդասիրություն, բարություն, ընկերասիրություն, ազնվություն, պատվախնդրություն, պատասխանատվություն, հաստատականություն,

բարեխղճություն և լիարժեք ու ներդաշնակ մարդու բարոյականային այլ հատկանիշներ[4,51էջ]:

Կրթական տարբեր աստիճաններում աշակերտն ունենում է աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի տարբեր դրսևորումներ և հարաբերություններ: Վերաբերմունքն աշխարհի նկատմամբ և հարաբերությունը աշխարհի հետ, վերաբերմունք սեփական անձի նկատմամբ և հարաբերությունն ինքն իր հետ իրականացվում են հասարակական դաստիարակության համակարգի (ուսումնական հաստատություններ, հասարակական, պետական, խորհրդակցական մարմիններ, մանկապատանեկան կառույցներ, այլ) և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (հեռուստատեսություն, համացանցային լրատվական միջոցներ, մամուլ) միջոցով: Կինոն, թատրոնը, հեռուստատեսությունը, համացանցը ներգործում են աշակերտի անձի վրա ոչ միայն ինքնին՝ որպես տեղեկատվության աղբյուրներ, այլ նաև որոշակի տիպարների միջոցով, որոնք դրսևորվում են այդ «տեղեկատվական աղբյուրներից հոսող» հերոսների վարքագծում: Աշակերտները, իրենց տարիքային, սեռական և անհատական առանձնահատկություններին համապատասխան, հակված են նույնացնել իրենց այս կամ այն հերոսի հետ՝ յուրացնելով նրանց վարքի ձևերը, ապրելակերպը, հագուստը, կենցաղը, կյանքի ոճը և այլն:

Աշակերտի արժեքների ձևավորման վրա ազդող գործոններից են ավանդական միջոցները, այսինքն՝ աշակերտի մեջ աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի և հասարակության հետ հարաբերության, սեփական անձի նկատմամբ վերաբերմունքի ձևավորումը ընտանիքի և սոցիալական միջավայրի միջոցով: Սակայն սովորողների կողմից այդ միջավայրին բնորոշ արժեքների, կանոնների, չափանիշների, հայացքների յուրացումը միշտ չէ, որ համապատասխանում է հասարակության կողմից ընդունված արժեքներին և խրախուսելի չափանիշներին: Ավանդական միջոցների յուրացումը լինում է չգիտակցված՝ վարքի ընդունված կաղապարներն ընդօրինակելու միջոցով[8,71էջ]::

Աշակերտի արժեքների ձևավորման վրա ազդող մյուս գործոնը տարիքայինն է, երբ սովորողի արժեքային կողմնորոշումները, արժեքային նախապատվությունները, վարքն ու բարոյահոգեբանական գծերը դրսևորվում են՝ ըստ տարիքային առանձնահատկությունների: Արտաքուստ արժեհամակարգային դաստիարակության առանցքը դրսևորվում է աշակերտի վարքի ու շփման հարաբերությունների որոշակի

մակարդակում՝ խոսքում, արտաքին տեսքում, ազատ ժամանակն անցկացնելու ձևում, ապրելակերպում և այլն: Տարիքային դաստիարակությանը բնորոշ են հակումը դեպի մշակույթի որոշակի շերտերը, կենցաղին բնորոշ արժեքների որոշակի աստիճանակարգությունը: Սակայն այստեղ ամենակարևորը մանկավարժների կողմից «աշակերտների մեջ կյանքի նկատմամբ դրական վերաբերմունքի, ապրած յուրաքանչյուր օրվա համար ուրախության զգացում ապրելու ունակության ձևավորումն է»:

Սովորողի անձի արժեքների ձևավորման վրա ազդող մյուս գործոնը միջանձնային հարաբերություններն են կամ իրենց համար հեղինակավոր, երևելի մարդկանց հետ շփումները (ծնողներ, ուսուցիչներ, մեծահասակներ, ընկերներ և այլն): Բնական է, որ այդ հեղինակավոր անձինք կարող են լինել նաև աշակերտի վրա ներգործող հասարակական այս կամ այն կազմակերպությունների անդամները, դպրոցի տնօրենը, դասղեկը, ուսուցիչը և այլն: Աշակերտը նրանցից կարող է ստանալ արժեքների վերաբերյալ ինչպես դրական մոդելներ, այդպես նաև բացասական: Ընդամին՝ բացասական մոդելները հակում ունեն

ձևավորվելու ավելի արագ և անդառնալի բացասական ազդեցություն կարող են ունենալ սովորողի անձի արժեքային ճիշտ դաստիարակության վրա: Հետևաբար արժեքների դաստիարակության այս բնագավառը պահանջում է մանկավարժական խստագույն վերահսկողություն և ըստ հարկի՝ նաև միջամտություն:

Աշակերտի արժեքների ձևավորման խնդիրները բնականաբար լուծվում են ոչ միայն ընտանիքում, այլ նաև ուսումնական հաստատություններում՝ ուսումնադաստիարակչական գործընթացի միջոցով: Ուսուցման դաստիարակչական ներգործությունը օբյեկտիվ օրինաչափություն է, որովհետև աշակերտների համար ուսուցումը գործունեության հիմնական տեսակն է, դրա համար էլ այն կարևոր դեր է կատարում նրանց անձի ձևավորման գործում: Ուսուցման գործընթացի դաստիարակչական ներգործության հարուստ աղբյուր է բուն գործընթացի բովանդակությունը, որովհետև ընտրելով դաստիարակչական առումով հիմնական գաղափարները, օրենքները և հասկացությունները՝ ուսուցիչը հնարավորություն է ստանում առարկայական ծրագրերի բովանդակության յուրացման միջոցով աշակերտների մեջ սերմանել քաղաքական, իրավական, բարոյական,

գեղագիտական, բնապահպանական և այլ գիտելիքներ ու վերաբերմունք: Կրթության բովանդակության հետ միասին ուսուցման մեթոդները ներգործում են աշակերտների ճանաչողական ունակությունների վրա՝ նրանց հնարավորություն տալով ստացած գիտելիքները կյանքում օգտագործելու ըստ նպատակի[58էջ]:

Արժեքների բուրգի գազաթին գտնվող ամենանվիրականում եմ ձագույն արժեքը հայրենասիրության դաստիարակումն է սովորողների շրջանում: Հայկական պետականությանը նետված մարտահրավերները հրատապ են դարձնում հայրենիքի ապագա պաշտպանների պատրաստման խնդիրը: Այս գործը մշտական կատարելագործման կարիք ունի: Պատահական չէ, որ պետական մակարդակով խրախուսվում է երիտասարդների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը: Դրանում մեծ է ազգային հերոսների կերպարների հանրահռչակման և այդ ոգով աշակերտներին կրթելու նշանակությունը: Հայ ժողովուրդն իր պատմության ողջ ընթացքում հերոսների պակաս չի զգացել, որոնց շնորհիվ դիմացել է հազարամյակների դաժան փորձություններին : Այդ հերոսների օրինակով մենք կրթում և դաստիարակում ենք մեր սաներին , որոնք իրենց իդեալն են դարձրել այս կամ այն նվիրյալին:

Հայոց ազատագրական պայքարի դրվագները հայության ինքնահաստատման և դաժան գոյապայքարի վկայություններն են, որոնք ոգևորում են սերունդներին՝ սովորեցնելով քննախույզ մոտեցում դրսևորել անցյալի իրադարձությունների նկատմամբ, կատարել ճշմարիտ եզրահանգումներ և քաղել իրատեսական դասեր:

Խորապես ճշմարիտ է՝ ժամանակն է ծնում հերոսներին: Նույնքան էլ ճշմարիտ է, որ ժողովուրդը, ապավինելով նրանց, դարեր շարունակ սնվում ու հզորանում է իր արժանի զավակների շուրջ հյուսված հերոսապատումներով: Ազգը, որի պատմական հիշողության մեջ, ինչպես օրգանական ամբողջություն, միահյուսված են քաջ Վարդանի և զորավար Անդրանիկի՝ մերօրյա հնչեղության լեգենդները, վաղուց գտել է հավերժություն տանող իր ճամփան:

Հայոց պատմության յուրաքանչյուր դասին նախապատրաստվելիս կարևորվում են բովանդակային մասերը, որոնք նվիրված են հայ ազատամարտի նշանավոր գործիչներին և ոգեշնչում ու հայրենասիրությամբ են վարակում աշակերտներին: Դա առավել նպատակային և դյուրին է դառնում ազգային-ազատագրական պայքարի թեմաներն

ուսումնասիրելիս: Փորձը ցույց է տալիս, որ աշակերտները մեծ հետաքրքրությամբ են լսում հատկապես ազատագրական պայքարի նվիրյալների կյանքի ու գործունեության մասին պատմող դրվագները:

Պատմության դասաժամերին է, որ աշակերտները, ուսուցչի օգնությամբ և ուղղորդմամբ, բացահայտում են, թե ովքեր են իրենք, ովքեր են իրենց նախնիները, որտեղ են ապրել, ինչ պատմություն ունեն, ինչ ներդրում ունեն համամարդկային մշակույթի ասպարեզում: Երբ որ աշակերտը ուսումնասիրում է հայոց պատմության հերոսական էջերը, ազատագրական պայքարի դրվագները, հերոսների անձնվիրումն ու հայրենասիրության բազում օրինակներ, ինքն էլ կարծես «վարակվում է» և անպայման ձգտում հասնել այդ կերպարներին: Դրա վառ օրինակը հենց Ղարաբաղյան 3-րդ պատերազմի մասնակից մեր հերոս հայորդիներն են, որոնք իրենց հայրերի ու պապերի օրինակով նետվեցին մարտի՝ մոռանալով սեփական կյանքի մասին[4,11էջ]::

Դասընթացի ծրագիրը պետք է կազմված լինի գիտամանկավարժական հիմնարար սկզբունքների պահանջներին համապատասխան. այն է՝ նյութի մատչելիություն, տարիքային համապատասխանություն, գիտամեթոդական բազմազանություն:

Չափազանց կարևոր է միջառարկայական կապերի միջոցով գրականության դասաժամերին դպրոցականի հոգում վառել հայրենասիրության կրակը՝ պատմավեպերի հերոսների, նրանց գործողությունների, անձնագոհության ու հայրենանվիրության բացահայտումներով: Հայրենասիրությունն այն մեծագույն արժեքն է, որ հարգանք ու պատկառանք է հարուցում, նույնիսկ երբ դրսևորվում է հակառակորդի կամ թշնամու մոտ:

Ուսուցչի քաղաքացիական դիրքորոշումը, ձգտումը՝ դաստիարակել բարձր արժեքներ կրող քաղաքացիներ, նրա մտահորիզոնը, հասարակական լայնախոհությունը, սերը երեխաների նկատմամբ ուսումնական գործընթացի արժեքային դաստիարակչական ներգործության բարձրացման կարևոր պայմաններից են: Ընդ որում՝ դաստիարակչական խնդիրների լուծումը պայմանավորված է նաև նրանով, որ ուսուցիչը համագործակցային փոխհարաբերությունների միջոցով նախատեսում է աշակերտների ոչ միայն մտավոր, այլև բարոյական, գեղագիտական ու ֆիզիկական դաստիարակության խնդիրների նկատմամբ համակողմանի մոտեցում: Ուսուցման գործընթացում լուծվում են սովորողների կրթական, դաստիարակչական կամ արժեքային և ընդհանուր զարգացման

խնդիրները: Դրա համար յուրաքանչյուր դասի դաստիարակչական խնդիրների լուծումը նախատեսում է ոչ թե մեկուսացված կամ առանձին մոտեցում, այլ գիտելիքների ու կարողությունների, արժեքային որակների, կամքի, բնավորության, զգացմունքների, հոգեբանական տարբեր դրսևորումների միաժամանակյա և փոխկապակցված մոտեցում: Ուսուցիչը ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի ընտրության միջոցով (անհատական, խմբային, էքսկուրսիա, դասընկական ժամ, արտադասարանական միջոցառումներ և այլն) առավել արդյունավետ է դարձնում աշակերտների արժեհամակարգային դաստիարակչական խնդիրների լուծումը: Օրինակ՝ խմբային աշխատանքի ժամանակ աշակերտները սովորում են ուշադրությամբ վերաբերվել միմյանց, միասին հաղթահարել դժվարությունները, միասին ձեռք բերել հաջողություններ, լսել հակադիր կարծիքներ, ընդօրինակել միմյանց և այլն[7,15էջ]: Հասակակիցների խմբում աշակերտն ավելի ազատ է արտահայտում իր մտքերն ու դատողությունները, գործում է անկաշկանդ, ինչն էլ նպաստում է ուսուցման արդյունավետ կազմակերպմանը: Անհատական աշխատանքում դաստիարակվում է աշակերտների ինտելեկտուալ պատրաստականությունը դժվարությունները հաղթահարելու գործում, ձևավորվում են համառության, ինքնակազմակերպման և ինքնավերահսկման ընդունակություններ:

Հայոց պետականության ամրապնդման նպատակով անհրաժեշտ է դպրոցի կրթության և դաստիարակության բովանդակությունը հագեցնել ազգային մշակույթի արժեքներով՝ միաժամանակ ընդգծելով համամարդկայինը:

Սովորողների դաստիարակության համար կարևոր է ազգային մշակութային արժեքները ճանաչելու, վերաիմաստավորելու, երեխաներին ազգային ոգով դաստիարակելու անհրաժեշտությունը: Այսօր շատ կարևոր է ապահովել նոր սերնդի դաստիարակությունը՝ ձևավորված ազգային հոգեբանությամբ, ազգային չափանիշներով ու ըմբռնումներով, առանձնահատկություններով: Ազգային արվեստի, կենցաղի, խորհրդանիշների, հայրենի բնաշխարհի յուրահատկությունների, ժողովրդական բանահյուսության հետ ծանոթությունը, հաղորդակցումը, դա նպաստում է սովորողների ազգային բարոյական հիմքերի ձևավորմանը, որը միշտ էլ եղել է մանկավարժական գիտության հիմնական հիմնահարցերից մեկը[10,52էջ]:

Ազգային և համամարդկային արժեքները յուրացվում են ողջ կյանքի ընթացքում ոչ միայն հատուկ այդ նպատակին ծառայող քարոզչության ու տարաբնույթ գործունեության

ընթացքում: Մարդն ընդօրինակում է ազգային ապրելակերպը, յուրացնում լեզուն, մշակույթը, հոգեբանությունը և բազմաթիվ այլ որակներ՝ աստիճանաբար ձևավորվելով որպես տվյալ ազգի լիարժեք անդամ: Ազգային դաստիարակությունը ձևավորում է հայ մարդուն, սակայն համամարդկային արժեքներն իր մեջ չամփոփած հայը չի կարող լինել իր ազգի լիարժեք անդամ: Հայ դպրոցի, առհասարակ հայերի դաստիարակության կարևորագույն խնդիրն է՝ ապահովել ազգայինի և համամարդկայինի մեկտեղումը: Ուրեմն ազգային դաստիարակությունն իր մեջ պետք է ներառի նաև համամարդկային արժեքներ:

21-րդ դարում մեծ տարածում գտած գլոբալացնամ ճանապարհին կորսվում են ազգային արժեքներն ու դիմագիծը, և ամեն ինչ տանում է համաշխարհայնացման /գլոբալիզացիայի/, այդ պատճառով հիմա առավել քան երբևէ պետք է անընդհատ աշակերտների հետ զրուցել ազգային արժեքների դերի և կարևորության մասին, անընդհատ հիշեցնել, թե ովքեր են իրենց նախնիները, ինչ փառավոր անցյալ են ունեցել և որ մենք պարզապես իրավունք չունենք կորցնելու այն, ինչ մեր պապերն իրենց արյան գնով պահել ու փոխանցել են մեզ:

Առաջնահերթություն է, որ աշակերտները բացահայտեն, հետազոտեն հայոց պատմության վաղնջական ժամանակներից մինչև մեր օրերը և վերհանեն հույժ կարևոր փաստերիցը մեկը, այն է որ հայ ժողովուրդը եկվոր չէ, այլ ձևավորվել ու պատմական հազարամյա ուղին անցել է իր բնօրրանում՝ Հայկական լեռնաշխարհում: Հայ ժողովուրդը, շփվելով և փոխազդեցությունների մեջ լինելով տարբեր քաղաքակրթությունների հետ, պահպանել ու զարգացրել է իր ինքնատիպ մշակույթը, ազգային նկարագիրն ու գոյապատկերը: Դրա շնորհիվ հայությունը հազարամյակների միջով հասել է մարդկության պատմության արդի փուլին: Ահա թե ինչու հայկական մշակութային հարուստ ժառանգության համակողմանի ուսումնասիրումը կազմել է դասագրքերի կարևոր բովանդակային ուղղություններից մեկը: Հայոց պատմության բովանդակային առանցքը կազմել է նաև հայկական պետականության պատմությունը, որը սերտորեն կապվում է նույն քաղաքակրթական խնդիրների հետ:⁵ Հայ ժողովուրդը մշտապես ապրել ու արարել է մի տարածաշրջանում, որտեղ միշտ հատվել ու բախվել են տարբեր ազգերի ու քաղաքակրթությունների շահերն ու հակասությունները: Այս հանգամանքն ավելի կարևոր է դարձրել այս «քաղաքակրթական խաչմերուկներում»

ազգային նկարագիրն ու դիմագիծը անաղարտ պահելու հանգամանքը: Մարդկության պատմության արդի փուլում հայ ժողովուրդը դարձյալ բախվում է այս խնդրին, քանի որ մեր տարածաշրջանում դարձյալ բախվում են աշխարհի մեծ պետությունների շահերը և յուրաքանչյուր երկիր փորձում է իր կոմիդը գրավել հայ ժողովրդին: Այս պայմաններում դարձյալ չափազանց կարևոր է առաջ գնալ ազգային ու պետական շահերը առաջնահերթություն ունենալու ճանապարհով և պատմական փորձը ցույց է տալիս, որ ինչպիսի ժամանակաշրջանի ծնունդ էլ լինեն պատմության ընթացքն ուղղորդող անհատները, նրանք միջազգային հարաբերություններում պետք է լինեն զգոն և հավասարակշռված: Հատկապես փոքր ազգերի ներկայացուցիչները, գտնվելով մեծ տերությունների հետ շախմատային նույն հարթակի վրա, պետք է մտածեն ոչ թե հակամարտելու, այլ առավել շահելու մասին: «Մեծերը» չեն ներում «փոքրերի» ինքնուրույն քայլերը : Այդպես եղել է անցյալում, այդպես է հիմա:⁶Դպրոցականների ազգային մտածողությունը խթանելու նպատակով պետք է սովորողներին հանձնարարել լրացուցիչ նյութեր հավաքել օրինակ, հայդուկներ, ազատամարտիկների կյանքի, գործունեության վերաբերյալ: Այս ընթացքում սովորողները կհարստացնեն իրենց գիտելիքները տվյալ նյութի շուրջ, նաև կսովորեն ինքնուրույն օգտվել այլ աղբյուրներից, զատել տեղեկույթի կարևորն ու երկրորդականը, հանգել ինքնուրույն եզրահանգումների, ձևավորել սեփական դիրքորոշումը:Դպրոցականների շրջանում ազգային մտածողության ձևավորման և խթանման համար կարևոր է անդրադառնալ ինքնաճանաչողության հարցերին: Ինքնությունը բազմաթիվ անհայտներով մի կառույց է՝ պարուրված խորհրդանշաններով, տարատեսակ իրապատումներով, տեսլականներով ու առասպելներով, որոնք ժամանակի ընթացքում ստանում են տարբեր բացատրություններ: Այս առումով միշտ էլ առաջանում է ինքնության (ինքնաճանաչողության) պատմական ձևերի իմաստավորման, ավանդվածի մեկնաբանության և ազգային ինքնության տարրերի արդիականացման անհրաժեշտություն:

Ինքնաճանաչողությունը պարտադիր ենթադրում է երկխոսություն անցյալի հետ, որի ժամանակ անցյալը պետք է դառնան երկայիմաս, ներկայի անցյալ, որովհետև ինքնության ցանկացած հարացույց անպատկերացնելի է առանց պատմական շերտի [8, 11 էջ]::

Սակայն մեզանում կարծես թե բացակայում է անցյալի հետ բովանդակային խոսույթը (դիսկուրսը)։ մեր անցյալի պատմամշակութային ժառանգությունը գերազանցապես պահվում է ազգային գրադարաններում ու մատենադարաններում, հիմնականում՝ այլոց ցուցադրելու համար։ Անցյալը բացակայում է ներկայի մեջ։ Մեզանում գերիշխում է ազգային արժեքների նկատմամբ զգացմունքային ու ձևական մոտեցումը։ Իսկ արժեքները եթե միայն պահպանվում են մատենադարանում ու թանգարաններում, ապա ոչ միայն կորցնում են իրենց գործառութային նշանակությունը, այլև դրանց բացակայության հետևանքով մարդկանց հոգեկանում ստեղծվում են դատարկ տարածություններ, որոնք լցվում են օտարածին ցածրաճաշակ թափոններով։ Եթե բավարարվում ենք միայն այդ արժեքների ֆիզիկական գոյությունը փաստելով, ապա դրանք դադարում են արժեքներ լինելուց։ Այլ խոսքով՝ արժեքներն ոչ միայն պետք է պահպանել, այլև դրանք յուրացնելով՝ ներքնայնացնելով՝ անընդհատ հարստացնելու արդիականացնել։

ԳԼՈՒԽ II ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆԸ ՆՊԱՍՏՈՂ ՄԵԹՈԴՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄ

Ժամանակակից դասին ներկայացվող կարևոր պահանջներից մեկն էլ ուսուցման մեթոդ-

ների ընտրությունն է, ավանդականին որագույն ի վարպետ զուգակցումը։ Պատմության դասին օգտագործվող արդյունավետ մեթոդներ են Մտագրոհը, Վենիդիա գրամը, T-աձև, M-աձև աղյուսակները, Համառոտ դասախոսությունը, Գաղափարների քարտեզագրում,

Իճանկարը, Գծակարգեր⁵ և այլն։ Համագործակցային ուսուցման ձևը նոր ժամանակների գլխավոր պահանջներից է կարողունավետ ձև է։ Այն շատ է կարևորվում ինչպես ողջ աշխարհում, այնպես էլ Հայաստանում։ Իմ փի անդամների համագործակցված աշխատանքը հնարավորություն է ընձեռում կարողությունների և հմտությունների, երևակայության տարբեր մակարդակունեցող աշակերտներին համախմբել ուժերը, ջանքերը ներդնել ընդհանուր նպատակին հասնելու գործում։ Այս մեթոդը

դասապրոցեսն ավելի բազմազան, հետաքրքիր է դարձնում, բարձրացնում երեխաների ինքնագնահատականը, խթանում մոտիվացիան: Ելնելով հետազոտության մեջ առաջադրված խնդիրներից կարելի է կիրառել հետևյալ մեթոդները⁶.

- Կերպարային քարտ-սա հրաշալի միջոց է պատմական կարևոր իրադարձությունները «տարբեր կերպարների դիտանկյունից ուսումնասիրելու համար: Քարտը ներկայացնում է տվյալ իրադարձության կերպարների մտադրությունները, հուզական վիճակները, տեսանկյունները: Կերպարային քարտը կարող է կիրառվել պատմական ակտիվ մտածողություն խթանող տարատեսակ հարցադրումների քննարկաման համար:
- Քարտեզային քննարկում՝ Քարտեզները հրաշալի միջոց են աշխարհագրական գիտելիքը պատմության արդյունավետ մաս դարձնելու, պատմության աշխարհագրական ընկալումը ձևակերպելու համար:
- Պատկերի ակնթարթային դիտում-սրանք վերլուծական հարուստ տեղեկություններ են պարունակում:
- Ճիշտ պատասխանի գուշակում – Պատմության ուսուցումը կարող էք հարստացնել դասին զուգահեռ խաղերով՝ սովորողներին օգնելով պարբերաբար անրադառնալ արդեն անցած նյութի փաստական հատվածին:

Օրվա Դասի պլան 1

Առարկա	Հայոց պատմություն
Դասարան	9-րդ
Թեմա	Արցախյան պատերազմի ծավալումը 1992-1994 թթ. ⁷
Օգտագործվող նյութեր	Դասագիրք, տետր, քարտեզ, նկարներ, համակարգիչ
Մեթոդներ	Մտազրոհ, հարցուպատասխան, խմբային աշխատանք, կարճ-դասախոսություն
Հիմնական հասկացություններ	Ազատագրական պատերազմ, հավաքական կամք, անկոտրում ոգի, հաղթանակ, ազատագրված հայրենիք, համախմբվածություն

Դասինպատակը	" Ձևավորել գիտելիք ` պատերազմի պատճառների ,ազատագրված տարածքների, և հերոս հայրողիների վերաբերյալ   " Տալգադափար՝ Արցախյան ազատագրական պատերազմին շանակության վերաբերյալ   " Հերոսների օրինակով, նրանց կատարած սխրանքներով ցուցտալ հայրենիքը պաշտպանելու անհրաժեշտության նշանակությունը   " Ձևավորել քննադատական մտածողություն ` գնահատելու և արժևորելու ազատագրական պատերազմի հերոսների սխրանքը</p> <p>" Ջարգացնել ստեղծագործական կարողունակություն ` բնութագրելու հայ զինվորի՝ հայ հերոսի, կերպարը իր պատկերացմամբ
	Ուսուցանման արդյունքներ, որոնք կփաստեն որ ուսուցումը տեղի ունեցավ:
Վերջնական արդյունքները	Սովորողը կկարողանա ➤ Ներկայացնել պատերազմի պատճառները ➤ Թվել արցախյան ազատագրական պատերազմի հերոս հայրողիներին ➤ Թվել ազատագրված տարածքները և ցույց տալ քարտեզի վրա ➤ Ներկայացնել Շուշիի և Լաչինի ազատագրումը և դրանց նշանակությունը ➤ Գնահատել ազատագրական պատերազմի հերոսների սխրանքը ➤ Բնութագրել հերոսի կերպարը իր պատկերացմամբ:

Գործողություններժամ, Տևողություն/	Պլանավորված ՈւԳՌ-ազմավարություններ	Առանցքային հարցեր Հիմնական ստուգումներ/ Հանձնարարության վերջնարդյունքը նպաստում է դասին պատակին/
Դասի ընթացքը Հին նյութի հարցում/5-7րոպե/ Խթանում /5րոպե/ Իմաստի ընկալում	Ուսուցիչը հարցերի միջոցով ամփոփում է հին դասը: /Արցախի հանրապետությունը: Հանրապետության պետականության կայացման գործընթացը: Դասը կսկսվի մտազրոհի մեթոդով/առանցքային թեման պատերազմ/աշակերտները կատասխանեն պատերազմի ինչ տեսակներ գիտեն, և այս պատերազմը դրանցից որտես սկսեց: Կարճ-դասախոսության միջոցով ներկայացնել դասի առանցքային հարցերը, ապա դասարանը բաժանել երեք խմբի և տալ հանձնարարություններ: I խումբ – դասագրքից կկարդա Արցախյան պատերազմի ծավալումը ենթաթեման II խումբ – կկարդա Շուշիի և Լաչինի ազատագրումը III խումբ – կկարդա հին անապատայանական ուժերի կողմից հայկական տարածքների ազատագրումը 1993-1994 թթ-ի ընթացքում, Ապա խմբերից յուրաքանչյուրը ուրվագծային քարտեզի վրա կնշի ազատագրված տարածքները և աղյուսակ-սանդղակում դուրս կգրի ազատագրված տարածքները, տարեթվերը ազատագրական պայքարի հետ ռուքաջորդի ներհանունները: Խմբային աշխատանքը ավարտելուց հետո ուսուցիչը հարցերի միջոց	1. Ե՞րբ սկսվեց և գնալով ուժեղացավ Ադրբեյջանի ագրեսիան և ԼՂՀ-ի դեմ 2. Ե՞րբ և ինչու՞ ԼՂՀ-ին քննապաշտպանական ուժերը փեռնամուխ եղան թշնամու կրակակետերի ոչնչացմանը 3. Փորձե՞ք գնահատել խոջալուփ կոտորածի կազմակերպումը 4. Նկարագրե՞ք Շուշիի և Լաչինի ազատագրումը և ներկայացրե՞ք դրան նախնական պայմանները: 5. Ինչու՞ վ վերջացավ ԼՂՀ-ին քննապաշտպանական բանակի հակահարձակումները: 6. Ովքե՞ր աչքի ընկան ազատագրական մարտերում 7. Ո՞վ է Արցախյան ազատամարտի ձեր սիրելի հերոսը:

Կշռադատում	ցովամփոփում է դասը: Սովորողները ընդ-հանրացնում են իրենց գիտելիքները և հանգում այն տարահանգման, որ Արցախ-յան ազատամարտում հայերն ապացուցեցին, որ կարելի է հաղթել նույնիսկ փոքրաթիվ ուժերով՝ սեփական հայրենիքի և հաղթանակի նկատմամբ ունե նախկին կոտորում կամք, ցուցաբերելով ազգային միասնություն:	
Գնահատում	Միավորային	
Տնային աշխատանք	Հավաքել տեղեկություններ Արցախյան ազատագրական պատերազմի հերոսների ցորևից էմեկիմասին:	

Օրվա դասի պլան 2

Առարկա՝ Հայոց պատմություն

Դասարան 9-րդ

Թեմա՝ Ապրիլյան քառօրյա պատերազմը

Մեթոդներ-

Մտագրոհ, Վենդիգրամ, կարճ դասախոսություն, համագործակցային մեթոդ,
Հարցուպատասխան,

Հիմնական հասկացություններ՝ հայրենական պատերազմ, անձնուրաց
հերոսություն, հավաքական կամք, հայ զինվոր, չխնայելի կյանքը հանուն հայրենիքի

Դասին պատակը՝

- Ձևավորել գիտելիք՝ քառօրյա պատերազմի պատճառների, հարձակման ուղղությունների, ավարտի, հետևանքների վերաբերյալ
- Հերոս հայորդիների օրինակով բացատրել՝ հայ զինվորի՝ կյանքի գնով հայրենիքը պաշտպանելու պատրաստակամությունը
- Ձևավորել քննադատական մտածողություն՝ հիմնավորելու հայ ժողովրդի տարբերիսավերի՝ մտավորական, զինվորական, բժիշկ, ուսանող, դպրոցական երեխա, պատրաստակամությունը և համախմբվածությունը՝ հայրենիքը պաշտպանելու գործում:
- Ձևավորել Հարենիքը որպես բացարձակարկ արժեք գաղափարը:

1. Բարխուդարյան Վ. Հակոբյան Ա... , Հայոց պատմության դասագիրք, 9-րդ դասարան, Եր. 2019, էջ 180-187

Վերջնարդյունքները՝

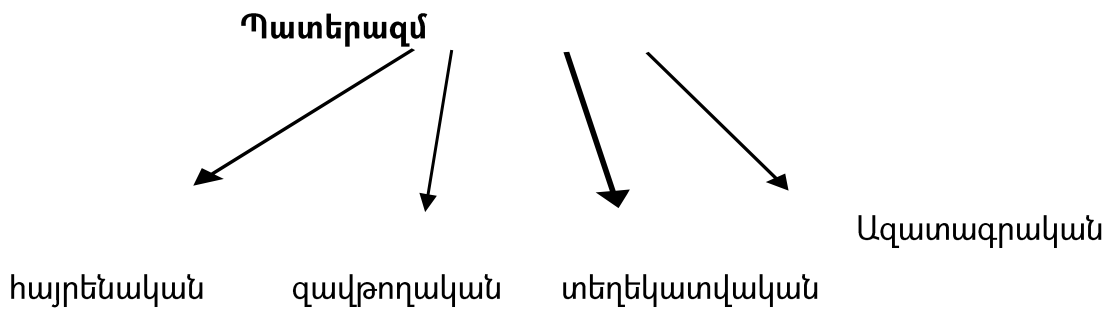
Սովորողը կկարողանա

- Ներկայացնել՝երբ է ընթացել քառօրյա պատերազմը
- Ներկայացնել պատերազմի պատճառները, հարձակմանուղղությունները ,ավարտը,հետևանքները
- Ներկայացնելքառօրյապատերազմումներզինվորներիքաջությունը
- Արժևորել քառօրյա պատերազմի մասնակից զինվորների անմահ սխրանքը
- Գնահատելևհիմնավորելքառօրյապատերազմումդպրոցականների ,երեխաներիօգնությանպատրաստականությունը

Դասի ընթացքը

Ուսուցիչը դասը սկսում է հին դասի ամփոփմամբ: Հարցերի միջոցով նորից ստուգվում էաշակերտների գիտելիքները Արցախի ազատագրական 1992-1994թթ պատերազմիմասին:

Խթանում ՝մտազրոհ/աշակերտներըըթվումենպատերազմիինչտեսակներգիտեն:

Ապա ամբողջացնելով միտքըսովորողները փաստում են ,որ 1992-1994թթ արցախյանպատերազմըազատագրականբնույթուներ,իսկթշամինուներզավթողականնպատակներ,ևորթշամուզավթողականկեցվածքիպատճառովէ,որբազմիցսխախտվել է զինադադարի պայմանագիրը և որ թշամու հետագա հարձակումները 2016 և 2020թթ.նույնպես մեր տարածքների նկատմամբ անօրինական և անմարդկային

գործողություններ էին:

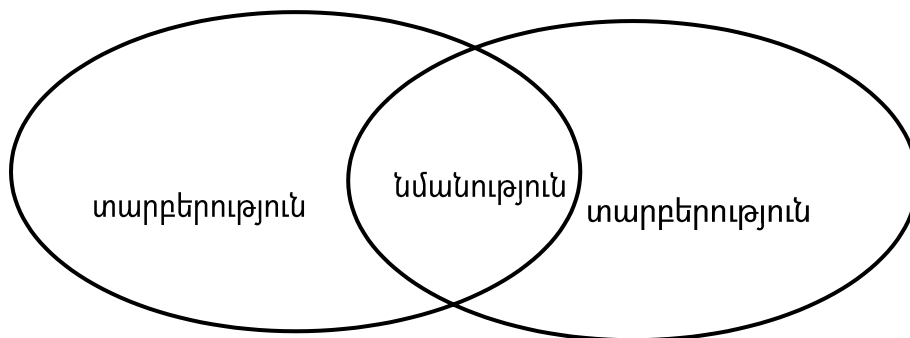
Իմաստի ընկալում՝

Ուսուցիչը անցնում է նոր դասի հաղորդման ընդհանուր ստուգման միջոցով ներկայացնում դասը՝ Արցախյան քառօրյա պատերազմը: Ապա աշակերտներին բաժանում է խմբերի և հանձնարում դասանյութը սովորելիս ուշադրություն դարձնել թշնամու կողմից կիրառվող զինտեխնիկային և թվական անհամեմատ գերակշռության ընդդեմ հակադրել մեր 18-20 տարեկան քաջորդիների սխրանքը:

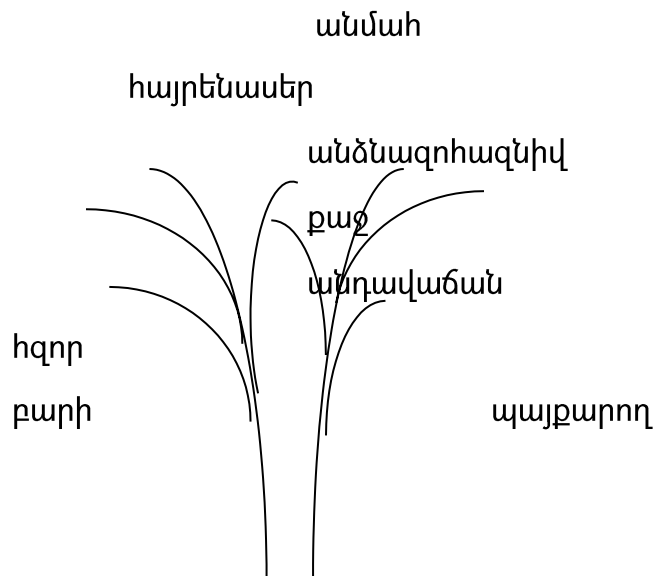
Աշակերտներին հանձնարարվում է համեմատել Արցախյան 1992-1994 թթ. և 2016 թ. քառօրյա պատերազմը և գտնել նմանություններ և տարբերություններ, և լրացնել դիագրամը:

Արցախյան 1992-1994 թթ. պատերազմ

Արցախյան քառօրյա պատերազմ

Ապամբողջացում են են հայզինվորի կերպարը:

Հայզինվոր

Որից հետո քննարկում են հետևյալ հարցերը՝ «Որո՞նք էին Արցախյան 44-օրյա պատերազմի պարտության պատճառները», «Ինչպե՞ս դուրս գալ ստեղծված իրավիճակից»:

Քննարկումից հետո ներկայացնում են իրենց պատասխանները, վերլուծում, քննարկում, իրար լրացնում:

Հետադարձ կապ

Դասի հետադարձ կապն ապահովելու, ինչպես նաև մեր օրյա իրավիճակը գաղափարապես վերլուծել-ընդհանրացնելու համար հանձնարարվում է նախապես տպագրած անհատական թերթի կների վրա պատասխանել միջարք հարցերի: Աշակերտները կատարում են առաջադրանքը:

Դասիգաղափարը
 Հայրենիքը
 ՚բացարձակարժեքԱ
 նձնուրացիերոսու-
 թյուն

Արժեքներ
 ՀայրենիքՉխն
 այելկյանքըհանուն
 հայրենիքիԼ
 ինելարդարացի
 պատերազմիժամանակ

Հույզեր
 Ատելությունթշնամու
 նկատմամբԱփսոս
 անքՏխրություն

Հույսեր
 Վերադարձնելկոր
 ցրածըՉհուսահատ
 վելուժեղանալ
 Հույսըդնելմեզվրա

Անելիքներ
 ԿազմակերպվելԶար
 գացնելտնտեսությունը,
 գիտությունըՉինվ
 ել
 ԼինելմիասնականՍտ
 եղծելդիվանագիտական
 ուժեղդպրոց

Ես
 Լավ
 սովորել,դառնալ
 հայրենիքիհամարպի
 տանիմարդպաշտպ
 անելհայրենիքը,
 լեզուն,մշակույթ,
 ապրել
 հայրենիերկրում:

Ամփոփիչգրույցիմիջոցովուսուցիչըհիմելբերումաշակերտներիկողմիցտրվածպատաս
 խաններիարդյունքը, տալիստնայինառաջադրանք՝գրելձարադրություն՝
 «Ես՝ապագաՀայաստանում»:

Որպես ամփոփում կարելի է փաստել, որ անհրաժեշտ էազգային
 արժեհամակարգիձևավորմանըդպրոցումտարբերդասաժամերինկարևորտեղիատկ
 ացնել,իսկպատմության՝հատկապեսհայոցպատմությանդասաժամերին,առավելևս:
 Այժմհայ ժողովուրդն ու Հայաստանի Հանրապետությունն ապրում են
 դժվարագույնժամանակներ, երբ վտանգված է հայ ժողովրդի ինքնությանև հայոց
 պետականությանգոյությունը:Հիմա նոր Ավարայրի ու նոր Սարդարապատի կարիքը
 կա, հիմա առավելքան երբևէ պետք է համախմբվել մեկ միասնական բռունց
 դառնալ, որպեսզի
 հնարավորլինիհաղթահարելմերպետությանգլխինկախվածհերթականվտանգը:
 Ժամանակիհրամայականնէկրթելուդաստիարակելազգայինմտածողությամբուարժե

քննարկողները վաճառում են, նրանց մեջ են արկել ի հայրենասիրություն, համախմբածություն և անկոտրում կամք , ցույց տալ, թե ինչերի է ընդունակ իր հողն ու ջուրը ամեն գնով պաշտպանելու պատրաստ զինվորը, հայ գյուղացին , հայ երեխան : Սովորողներին պետք է ոգևորել անցյալի պատմական հերոսական դրվագներով, թե ինչ պես են փոքրաթիվ հայկական ուժերը հաղթել թշնամու բազմաքանակուլ և պառազինված ուժերին, փորձելով հիմնավորել, որ հաջողության հասնելու գրավական նամենկին էլ թվական գերակշռությունը չէ, այլ նպատակը : Հայ ժողովրդին բաժին է հասել դժվարու պայքարով լի ճակատագիր, բայց նամիշտ պայքարել է ու իր զավակներին արյան գնով ամրագրել իր գոյության իրավունքը :

Եզրակացություն

Արժեհամակարգի ձևավորման համար հանրակրթության բնագավառում կարևոր նշանակություն ունեն բոլոր ուսումնական առարկաները, հատկապես պատմություն առարկան: Դպրոցում սովորողները Հայոց պատմության ծրագրի շրջանակներում ծանոթանում են հազարամյակների կենսագրություն ունեցող հայկական քաղաքակրթությանը, նրա առաջացման ու զարգացման օրինաչափություններին, ձեռքբերումներին, ստեղծած արժեքներին և համամարդկային նվաճումներին, ինչպես նաև՝ այդ ճանապարհին հայ ժողովրդի դժվարություններին ու կորուստներին: Հայոց պատմություն առարկայի ուսումնասիրման շնորհիվ ձևավորվում է ազգային դիմագիծ, պետականամետ մտածելակերպ ունեցող հայ ժողովուրդ և հայոց պետականության դերը համաշխարհային պատմության համատեքստում պատկերացնող, հայոց ազգային և համամարդկային արժեհամակարգը կրող պատասխանատու անձ ու քաղաքացի: Այդ իսկ պատճառով արժեքային համակարգի ձևավորումը ժամանակակից դպրոցի գերխնդիրն է և մշտապես պետք է լինի մանկավարժների ուշադրության կենտրոնում: 21-րդ դարի դպրոցում դաստիարակության և կրթական գործընթացի ճիշտ կազմակերպման համար շատ կարևոր են ոչ միայն համամարդկային, այլև հայրենի մշակույթի բարձրարժեք ստեղծագործությունների ուսումնասիրումն ու ուսուցումը: Այդ ստեղծագործություններում արտահայտված են մեր ժողովրդի հոգեկերտվածքը, աշխարհընկալումը, մարդասիրական գաղափարներն ու գալիքի երազանքները: Հայ ժողովրդի ավանդույթներում է, որ վառ կերպով արտացոլված են մեր ազգի ազգային հավաքական բնույթը, անդրդվելի կամքը, ներքին զրրությունն ու հնարավորությունները, ապրելու, վերածնվելու և հարատևելու ունակությունը, ազգերի պատմության մեջ իր արժանի տեղն ունենալու ձգտումը: Այս ամենն է, որ անհրաժեշտ է ավանդել ժամանակակից էթնոկրին: Այդպես նա պիտի հասնի այն գիտակցության, որ հասարակական կյանքի առաջընթացը պայմանավորված է համախմբվածությամբ,

գիտելիքների բարձր մակարդակով ու մշակութային արժեքների ոչ միայն ստեղծմամբ, այլև պահպանմամբ: Սերունդ, որը կկարողանա շարունակել ազգային լավագույն ավանդույթները, աշխարհին ու մարդկությանը ցույց տալ իր մշակութային հարստությունն ու բարոյահոգեբանական արժանիքները: Կրթության հենքը և գլխավոր իմաստը պետք է դառնա արժեհամակարգի ձևավորումը, իսկ երբ վերանում են արժեքների ձևավորման ազգային և համամարդկային ընդհանրական չափանիշները, և վարքի կարգավորիչ են դառնում իրավիճակն ու պահի նպատակահարմարությունը, արժեհամակարգի գոյությունը կամ բացակայությունը դառնում է ազգային-հասարակական կարևորության խնդիր, որովհետև արժեհամակարգը պետք է ձևավորվի ազգային հոգևոր-բարոյական ընդհանրության հիմքի վրա:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. www.Grandars.ru/socologiya/swcologiya-Dyukgema.html.
2. Ա.Հ. Սարգսյան, Մշակույթի տեսություն, Եր., 2003:
3. Ղուկասյան Ա., Հայոց պատմությունը 8-9 ընդհանուր դասարաններում: Ուսուցչի ձեռնարկ, Երևան, 2004:
4. Մուրիկ Ա. Վ., Դպրոցականի անձը և նրա դաստիարակությունը կոլեկտիվում, Երևան 1986:
5. К. Кучмаева, Культурное наследие. Современные проблемы, М., 1987.